SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2324

av Clara Aranda m.fl. (SD)

Vattenförsörjning och vattenhantering

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att tillsätta en nationell vattensamordnare med övergripande ansvar för vattenhantering och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att planera för kompetensförsörjningsbehovet på va-området och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lägga vikt vid forskning om och teknologisk utveckling av artificiell intelligens för vattenrening och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuner i den upprättade vattentjänstplanen bör inkludera alternativ för återbruk av vatten och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om flexibilitet i val av lösning för vatten och avlopp och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav i normalfallet inte ska påtvingas ett kommunalt avlopp och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Förvaltandet av Sverige innebär inte enbart ett förvaltande av staten utan även att politiken bör värna den svenska naturen och dess naturresurser. I detta så innefattas ett klokt och ansvarsfullt förvaltande av svenska vattenförsörjning. Vi har en tydlig inriktning på att ta ansvar för och måna om det som tidigare generationer skapat och att ta hand om vår miljö.

Att det finns vatten i kranen är något som flesta svenskar tar för givet men det är livsviktig del av vardagen som behöver konstant underhåll för att förse miljontals med svenskar med sitt dagliga behov av vatten. Våra vattensystem är dock bräckliga och de utsätts konstant för föroreningar, läckage och torrperioder och oväder kan orsaka översvämning mm. Dessa vattensystem är ofta svåra och kostsamma att återställa när de väl har fallerat. Även säkerhetshot såsom sabotage och krig hotar dricksvattentillgången. Omvärldsläget nu och senare år inverkar till förhöjt försvar och civil beredskap. Här behöver vattenberedskapen utgöra en central del som prioriteras. Det råder ingen tvekan om att mer behöver göras i Sverige för att planera för, underhålla och höja beredskapen när det gäller vattenresurser och vattensystem.

Nationell vattensamordnare

En nationell samordning av va-frågor krävs för att öka effektiviteten i vattenförsörjningen och för att se till att viktiga frågor eller aspekter faller mellan stolarna. Genom att inrätta en nationell vattensamordnare kan arbetet effektiviseras och en tydligare ansvarsfördelning och styrning skapas för de övergripande vattenfrågorna som också regleras av EU:s dricksvattendirektiv. Den nationella samordnaren ska ha som uppgift att ansvara för riskbedömningar på nationell nivå och initiera det förebyggande arbetet. Att bistå kommuner med kompetensuppbyggnad och organisatoriskt stöd kommer att utgöra en del av samordningsarbetet. Samordnaren bör även agera som en sammanbindningscentral för övergripande vattenfrågor. En nationell samordnare bidrar till en mer hållbar vattenanvändning, något som i förlängningen bidrar till en högre effektivitet, bättre ekonomiska förhållanden genom att sänka underhållskostnader.

Kompetensförsörjningsbehovet på va-området

Det behövs ett förebyggande arbete när det gäller att tillse att kompetensbehovet uppfylls när det gäller kunskapsförsörjningen på va-området. Av en rapport om kompetensförsörjningsbehovet för Svenskt Vattens medlemmar från år 2020 framgår att va-branschen urholkas på kompetens och att det krävs ett strategiskt arbete i konkurrens med andra branscher.

Flera utredningar har under senare år pekat på kompetensförsörjningen som en av de största långsiktiga utmaningarna för va-sektorn. SOU 2024:82 Ökad va-beredskap lyfter särskilt fram svårigheterna att säkerställa kompetensförsörjningen, inte minst i mindre kommuner. Det måste finnas personal med rätt kompetens som kan ta sig an arbetet med att underhålla och byta ut stora delar av vatteninfrastrukturen. Nu och framåt kommer stora delar av infrastrukturen för vatten och avlopp att behöva underhållas och bytas ut vilket innebär att efterfrågan på arbetskraft med rätt kompetens kommer att öka. För att inte stå oförberedda inför detta behöver ett initierat arbete ske med berörda instanser för att se till att rätt typ av och mängd utbildning för detta område säkerställs. Utbildningsnivån behöver vara i fas med den omställning vi ser. Skolverket bör säkerställa att adekvata utbildningar planeras efter nutida och framtidens behov så att arbetskraft finns att tillgå för va-området. Samverkan mellan kommuner och med närliggande kommuners hantering av va-system bör underlättas och uppmuntras eftersom det kan finnas synergieffekter av ett sådant samarbete.

Teknologisk utveckling av artificiell intelligens för vattenrening

Arbetet med att värna Sveriges dricksvattenresurser är en viktig del i att bibehålla en god tillgång och kvalitet på dricksvattnet i hela landet. Mindre än hälften av befolkningen får idag dricksvatten från ett vattenskyddsområde som har skydd enligt miljöbalken. Det är nödvändigt för kommunerna att skydda och förvalta strategiska dricksvattenförekomster. Samtidigt måste vattenskyddsområden bildas på rättssäkert sätt med skälig ersättning till markägarna. Att behålla den höga kvaliteten och tillgången på dricksvatten är av stor vikt för ett fungerande samhälle och ur hälsosynpunkt. Vid påverkan av väderhändelser sker påfrestningar på vattenbeståndet och det är viktigt att reningsverken håller en hög kvalitet. En stor del av avlopps- och vattenreningsverken måste utvecklas eller förnyas så att de uppfyller aktuella krav på framtidens funktion och säkerhet. Reningen av dricksvattnet måste säkras och utvärdering av ny teknik ska ske fortlöpande.

Artificiell intelligens kan på sikt bidra till effektivare analys, övervakning och styrning av vattenreningsprocesser. Forskning och utveckling på området bör därför följas noggrant för att vid behov möjliggöra implementering av ny teknik i befintliga och nya va-system. Mängden kemikalier som används i våra dagliga liv ökar, och en stor del av dessa kemikalier hamnar i vattenbeståndet. Mediciner, mikroplaster och antibiotika följer med i avloppsvattnet och risken är överhängande att detta påverkar vattenmiljön. En fullgod läkemedelsrening av vatten måste ske och den tekniska utrustningen kring reningsverken hålla hög standard. Behovet av avancerad rening kommer sannolikt att öka. Rening av vattnet måste hålla jämna steg med övrig utveckling för att säkerställa en god vattenkvalitet. Den innovativa utvecklingen behöver följas och vid behov bör nuvarande reningssystem uppgraderas för att bidra till bättre vattenkvalitet.

Återbruk av vatten

Kommuner bör, inom ramen för de vattentjänstplaner som idag ska upprättas enligt lag, inkludera alternativ för återbruk av vatten. I vissa fall kan återbruk av vatten vara resurseffektivt. Ett sådant användningsområde är att i den mån det är möjligt undvika att använda dricksvatten för bevattning av planteringar och istället använda dagvatten. Det måste då säkerställas att de planteringar som bevattnas med dagvatten inte tar skada av ämnen som det uppsamlade regnvattnet kan innehålla. Dåligt planeringsarbete kan hämma resursanvändningen. Genom samordning blir det enklare att ge konkreta och tydliga direktiv vilket i förlängningen leder till en effektiv verksamheten och bättre

hållbarhet. Kommuner vinner på att se över rutiner för att öka återbruket av vatten. Att följa utvecklingen och möjligheterna för industrin att återanvända processvatten är också ett område som kan utvecklas ytterligare under kommande år.

Kommunal vatten- och avloppsplanering

Kommunala vatten- och avloppsplaner är viktiga för att skapa långsiktig planering för kommunens utbyggnad och framväxt. Va-planering handlar också om i vilken ordning olika geografiska områden ska åtgärdas, vem som ska utföra arbetet och hur delaktighet och engagemang hos berörda aktörer skapas. Sedan införandet av krav på kommunala vattentjänstplaner har kommunernas ansvar för den långsiktiga planeringen förtydligats genom lagstiftning. Vägar till hållbara vattentjänster innebar bland annat att kommunerna ska upprätta vattentjänstplaner och att större hänsyn ska tas till lokala förutsättningar vid bedömningen av behovet av allmänna vattentjänster. Vi menar att större flexibilitet fortsatt behövs i valet av lösning för vatten och avlopp på landsbygden. Fastighetsägare som har en enskild anläggning som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav bör som utgångspunkt kunna få denna beaktad när kommunen bedömer behovet av allmänna vattentjänster. Kommunerna bör i sitt arbete med vattentjänstplaner noggrant pröva vilka lösningar som är mest ändamålsenliga utifrån lokala förutsättningar. Hänsyn måste tas till kostnadseffektivitet, miljönytta, beredskap och fastighetsägarnas redan genomförda investeringar. Det finns även behov av att följa upp hur de nya reglerna tillämpas i praktiken och säkerställa att planeringen skapar goda samhällsekonomiska effekter samtidigt som enskilda fastighetsägares intressen beaktas. De förändringar som genomförts under senare år bör utvärderas för att säkerställa att lagstiftningens intentioner får genomslag också i den praktiska tillämpningen.

Clara Aranda (SD)

Dennis Dioukarev (SD) *Denice Westerberg (SD)*